

Birsel Karakoç**Uppsala University**

KONUK EDİTÖRÜN NOTU

NOGAY DOSYASI

Türk dünyası, bir yandan Sibiryâ'dan, Çin'in içlerinden Avrupa'ya uzanan geniş coğrafyası, diğeryandan temsil ettiği kültürel mirasın çok renkli yansımaları ile araştırmacılara pekçok açıdan zengin bir malzeme sunmaktadır. Söz konusu coğrafya, hâlâ üzerinde yeterince çalışma yapılmamış yirmi civarında yazı dili ve bu dillerin sayısız ağızları ile keşfedilmeyi bekleyen bir hazine gibi önümüzde durmaktadır. Tehlikedeki Diller Dergisi, ikinci sayısında, bu zengin dünyanın bir köşesine uzanarak günümüzde sayıca az, ama tarihsel derinlik içerisinde değerlendirildiğinde önemli bir Türk halkını, Nogayları ele almak niyetiyle yola çıkıyor. Elinizdeki sayı, Nogay halkı ve Nogay dili üzerine makaleler ile görsel malzemenin yer aldığı bir dosyaya yer vermekte.

15. yüzyılın başlarından 16. yüzyılın ortalarına kadar hüküm süren devletleri ile Türk tarihinin önemli aktörlerinden olan Nogaylar, günümüzde, ana kitle itibarıyla Rusya Federasyonu sınırları içinde, Kuzey Kafkasya'da yer alan farklı özerk cumhuriyetler ve eyaletler bünyesinde idari olarak dağınık bir şekilde yaşamaktadırlar ve yüz üç bin civarındaki nüfusları göz önünde bulundurulduğunda az konuşurlu Türk topluluklarından biri konumundadırlar. Burada not düşmemiz gereken bir husus, az konuşurlu bu Türk halkı ve dili ile ilgilenen araştırmacıların ve bu alanda yapılmış nitelikli ve özgün çalışmaların da genel olarak bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar az olduğudur. Bu nedenle, konuk editörlük görevini zevkle üstlendiğim Nogay dosyasının alandaki eksikliği bir nebze de olsa gidermeye yönelik katkısı olmasını diliyorum.

Dosyadaki yazılar yazarların soyadlarına göre alfabetik olarak sıralandı. İlk yazı, Gazi Üniversitesi öğretim üyelerinden Dilek Ergöneç Akbaba'ya ait. Nogaylar üzerine çeşitli çalışmaları bulunan Akbaba, yazısında Nogayların ve Nogay adının kökeni üzerine şimdiye kadar ortaya atılan görüşleri değerlendiriyor.

Azerbaycan kökenli Ali Asker, Nogaylar üzerine saha çalışmaları olan, uluslararası ilişkiler uzmanı bir araştırmacı. Asker yazısında Nogayların günümüzde içinde buldukları siyasi bölünmüşlüğün yarattığı tahribatı toplumbilimsel açıdan irdeliyor.

Hacettepe Üniversitesi doktora öğrencilerinden Tamás Csernyei, makalesinde Kırım Tatarlarının diasporalarından, Romanya'nın Kuzey Dobruca bölgesinde yaşayan Tatarları ve yine bu bölgedeki Nogayları tarihi ve kültürel açılarından ele alarak bize tanıtıyor.

Birsel Karakoç, dosyaya iki makale ile katkıda bulunuyor. Bunlardan ilki Nogay halkının coğrafi, demografik, kültürel vd. özellikleri ile Nogay dili üzerine genel bir yazı. Bu yazıda Nogay dilinin önemli

ses ve biçimbilimsel, sözdizimsel özellikleri ile söz varlığı ele alındıktan sonra, dilin günümüzdeki konumu toplumdilbilimsel açıdan kısaca değerlendiriliyor.

Karakoç tarafından kaleme alınan ikinci makale sözdizimine yönelik dilbilimsel bir çalışma. Makale, Türkçe ve Nogaycada ad-fiil ekleriyle oluşturulan tümleç yan cümlelerinde zorunlu denetim ilişkilerini karşılaştırmalı olarak inceliyor. Bu bağlamda Türkçede *-mA* ve *-mAK*, Nogaycada da *-MAGA* ve *-(U)w* biçimlerinin dağılım ve işlevleri çözümleniyor.

Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Ülkü Çelik Şavk'ın yazısı Türkiye Nogayları üzerine. Çelik Şavk, Türkiye'deki Nogay yerleşim bölgelerini ve Nogayların mevcut sosyo-kültürel durumlarını ana çizgileri ile ortaya koyduktan sonra, Rusya'dan Türkiye'ye göç etmiş olan Nogayları, sonraki kuşakların, atalarının göç serüvenleri ve Anadolu'ya yerleşmeleri üzerine anılarının ve düşüncelerinin yer aldığı derlemelere dayanarak ele alıyor.

Kafkasya'daki Türk halkları ve dilleri üzerine çalışan az sayıdaki Türk araştırmacıdan biri olan Ufuk Tavkul, makalesinde Nogayların göçlerle dolu tarihlerindeki son duraklarından birinin Kafkasya olduğunu belirttikten sonra, Nogayların, günümüzde her ne kadar coğrafi bakımdan Kafkasya'da yaşayan bir Türk halkı olsalar da, komşuları diğer Kafkas halklarından farklı bir kültür sergilediklerini vurguluyor.

Nogaylar ve Nogay dili ile ilgili bazı yazı ve görseller, **Tehlikedeki Diller: Türk Dilleri** dergisindeki söz konusu bu dosyanın dışında *Son Sesler & Last Voices* adlı web sitesi aracılığıyla okuyucuların istifadesine sunuluyor.

Son Sesler web sitesinde yer alan yazılardan biri Karaçay-Çerkes Özerk Cumhuriyeti'nde yaşayan Nogay araştırmacı Mariya Bulgarova'ya ait. Bulgarova, yazısında Kafkasya'nın çeşitli bölgelerinde dağınık biçimde yaşayan Nogayların günümüzdeki durumlarını genel olarak ele alıyor.

Bu çerçevede bir diğer yazı da Saidali Kudaynetov'a ait. Çeçenistan Nogaylarından olan Kudaynetov yazısında özellikle bu bölgede yaşayan Nogayların dillerini ve kültürlerini koruma çabalarına değiniyor.

Bu platformda okuyucu ile buluşan bir diğer yazı Türkiye Nogaylarından Muharrem Yılmaz tarafından kaleme alındı. Yılmaz, kendisinin Türkiye'den bir grup Nogay ile birlikte, atalarının göçüp geldikleri Kafkasya'ya gerçekleştirdiği bir ziyaret ile ilgili izlenimlerini gezi yazısı niteliğinde bizlerle paylaşıyor.

Birsel Karakoç